

YELOD 27id NÜM: 02 FEBUL 2017 Pads: 09 jü 16

O Volapükaflens valöpo!

Ün mul at ya vedobs nesufädiks tefü stom. Kiüpo nifüp fino opaseton-li? Dat ya nu okanolsös senälön olis boso vamikumo, nüm at ninädon brekoti konotila ko stom mu vamik. Bü degyels mödik el Arie de Jong ätradutom se Nedänapük dili smalik kapita ela „Sevädan vönädik“ fa el Nicolaas Beets (1814-1903, magälanem: ‚Hildebrand’). Otan – logolsös magodi – ägebom setis lunik e komplitikis labü stukots partisipik mödik, ed el ‚Arie de Jong’ ästeifülom ad sümädön onis. Dido atos mögon, ye valemo ai sötoy steifön ad gebön setis brefik, nekomplitik e suemovikis, ven penoy bosi medü Volapük (u medü mekavapük seimik votik). Liedo el ‚Arie de Jong’ ätradutom setemis te nemödikis, sevabo: degdili < konota et. No igo kolkömobs sevädani vönädik in tiäd konota pemäniotöli. Sevädan et no binom lomo, ven el ‚Mr. H. J. Bruis’ fino erivom domi etana. Lifädom hitüpi sa famül lölik oka in länädadom plödü zif Nedänik et. Flens vönädik glidoms odi, ed el ‚Mr. H. J. Bruis’ seivom jimatani, sonis tel e dauti bal sevädana okik. Cils no binons plütülik, dünanef binon mäpüdik, mödikos jenon. Ed ai hitos. Binos konot lunik e nitedik dö sifanalif in Nedän gölika tumyela 19id. Mutobs pidön, das el ‚Arie de Jong’ no ätradutom konoti lölik.

Vipob obes valik florüpi e hitüpi jönikis ayelo!

H. Philipps

KARDINAN: ‚MEZZOFANTI'

Dil telid ä lätik

Fa ‚Albert Sleumer'

Dönu ‚Mezzofanti' päcälom as tidal pükas lofüdänik in niver di ‚Bologna', e pälecedom as ‚il confessore dei forestieri' (= koefapatär foginänanas). Atans äkömons mö trups gretik, mödo plu ad logön mani famik, ka ad duspatön niverabukemöpi leigo famiki. So ädajonoms okis kronaleson Bayänik: ‚Ludwig' (1812), leson Preusänik: ‚Friedrich Wilhelm', lampör ‚Franz' I Lösteräna (1810), leson Svedänik: ‚Oskar' (1828), Danänan nolik: ‚Molbech', e pükavan Deutänik cädik: ‚Friedrich Jacobs de Gotha' (1825). Poedan: ‚Lord Byron' ävedom tidäb omik in Nula-Grikänapük (1823). Nemom eli ‚Mezzofanti' „pükamilagani, bukemi spatöl ä heroldani valanas" e cedom: „el ‚Mezzofanti' isötom lifön timü bum tüma di ‚Babylon'; binom stunidot veratik, e näi atos nen okplid u rog alseimiks!"

Ün yel: 1831 elans di ‚Bologna' äsedons depütäbefi lü ‚Roma', ad stimodön papali enu pidavälöli: ‚Gregorius' XVI (1831-1846). ‚Mezzofanti' äkoikom* pö atos, bi äsevoy, das atan ikosädom me spod nätimik ko kardinan büikum: ‚Cappellari'. ‚Gregorius' äcälom omi sunädo ad protonotaran paostolik, ed ästigädom omi ad fealotädön lü ‚Roma'. Pö naed at kultan neflagiälik äcedom, das ämutom dälälön. Ädagetom lödi in ledom it di ‚Quirinale': hitüpaledom papalik ettimik. ‚Roma' äbinon verato top verätik pro pükilöfan nenfenik. Pläamü Tsyinänapük äkanom tuvön us i tida- e geidabukis pro püks seledikum; Tsyinänapüki älärnom ye sunädo dü stebüp pluvigik in ‚Napoli', kö su el ‚Capo di Monte' Tsyinänans yunik pädugäloms ad lekredinunans.

* *[At ba binon bükapök → äkomom]*

Tü 1833 mayul 15 ‚Mezzofanti' ävedom cif löpikün bukema patädasotik di ‚Vaticano' äd i klerätan de ‚San Pietro'. Tü 1838 febul 12 ädagetom diniti kardinana ed ägetom asä titulaglügi eli ‚San Onofrio' su el ‚Monte Gianicolo'. Dü tim, das ‚Mezzofanti' äbinom prelatal (1831-1838) änemoy omi suvo eli ‚Monsignore Limosiniere' (= monsinyor: limunal), bi ägivom dili gretikün lemeseda okik pöfanes, sodas papal it pö promuv mana mu relöfika ad kardinan ämutom dunön pelotis zesüdik demü klotem e konöm oma.

Fredazäli veratik dugäläbs propagida äblümükoms ün tim et pilestimölane: äbenovipoms omi in püks difik 53, e kardinan ädanom alani in pük ot, in kel pilüspikom, ed igo in dialegs, kels pigebons!

II:11:2017

Näio pamäniotosös, das äfölom konsienöfiküno bligis mödanaedik okik; änemoy omi no nen kod suvo eli ‚santo vivente' (= saludan liföl). Bligädis täläktik e lanöfikis susvemikis kinikis ifölom **famafuliko,** davestigan lifa omik odasevom pas täno lölöfiko, if odemom, das man mu tälenik at äbinom yunao fibilik, ed ämutom sufön dönuamiko malädis vo vemikis! Ven nu yel: 1848 ko voluts sovadik okik, ko lükasasens calala papik: ‚Monsignore Palma' e ministerana: ‚Rossi', ed i ko fug papala lü ‚Gaëta', äkömon, lifäl ela ‚Mezzofanti' äleläsikon aiplu, jüs luegaflamat äjedon omi ün yanul yela: 1849 sui dolabed ed äblinon ome deadami niliköl omik. Ädeadom, posä idagetom ko devod fäküköl deadölanasakramis saludik, nen gaon alseimik. Vöds lätik omik äbinons: „Vilobs finikön me el stim binonös lü Fat, e lü Son, e lü Saludalanal, e täno spidön ini parad!"

Levolutaministeran ettimik: ‚Gherardi' ästetom oki klieniki ad büedön sepülön kardinani ko stim „repüblikik". Röletans ädeimons atosi, ed äblinons veadi talik mana gretik ün neit primöl tü d. 17id mäzula in sepülamagoläd smalik ä stilik lü titulaglüg omik: ‚San Onofrio', kö päsepülom flanü poedan lefamik: ‚Torquato Tasso' († 1595). Maboinaplatot balugik ätegon sepüli, e pas ün yel: 1885 mebamal digädik pälöbumon pro pestimodölan, ab leigüpo sark i pämaifükon büdü kardinan: ‚Parocchi' († 1903), as valemavikaral papala, komü depütäbef dinitanas klerik e volädikas, ad moükön sagädi sis yels mödik pipaköli. Ipakoy sevabo sagädi, das bü sarkam de fun kap pidesumon, ad sufükön breini ela ‚Mezzofanti' xame sananik. Ab nu äklülikos, das pos yels 36 fun lölik, kel vo no pibainon, nog äbinon **nenviodik!**

Balan lifibepenanas kardinana: ‚C. W. Russel' äkonletom ün 1858 temunodis go konfidovikis tefü gred nedöfa me kel pükinolan mugretik äbemastom pükis balatik; tefü atos nunom sökölosi:*

1. Püks, kelis ‚Mezzofanti' äspikom ko kurat süperik, äbinons: hebrey, hebrey rabinanik, Larabänapük, kaldey, koptapük, larmeniy (vönik e nulik), Pärsänapük, Türkänapük, Lalbanänapük, maltey, Grikänapük (vönik e nulik), latin, Litaliyänapük, Spanyänapük, Portugänapük, Fransänapük, Deutänapük, Svedänapük, Danänapük, Nedänapük, Flanänapük, Linglänapük, Lilüränapük, Rusänapük, Polänapük, tsyeg, macar (Macaränapük), tsyin (Tsyinänapük); fovo: süriy, geet, lamhariy, Hindostänapük, gusratiy (bal pükas Lindänik), bask, Valagänapük, Kalifornänapük;

2. püks, kelis äspikom seledikumo e läs lölöfiko, äbinons: kurd, grusiy, Särbänapük, bulgar, pük ziganas, dialeg in topäd di ‚Pegu' paspi-

köl, gaal, Langolänapük, Mäxikänapük, Cilänapük, Peruvänapük;

3. püks, kelis äspikom nelölöfiko, äbinons: singal, Birmänapük, Yapänapük, Lireyänapük, gael, delever, coipev;

4. püks, kelis istudom te se buks, äbinons: sanskrit, maläy, Tonkänapük, lap, ruten, Frisänapük, latviy, Kotsyintsyinänapük, tibät, lislad, kornig (dialeg kältik in topäd di ‚Cornwall'), kitsyuv (pük länanas vönik Peruväna). Lü ats dialegs nemu 50 pükas at nog dutons, kelis äspikom skilädiko.

Ad säk, vio kardinan: ‚Mezzofanti' äfägom, ad lasumön ini mem susvemik omik pükis so mödikis, om it ägevom gespiki sököl: „Lecedob pükatäleni asä legivoti patik Goda, kel ägivom obe lilamafägi mu feiniki pro püks, sodas liläm obik fanädön e memidon go kuratiko toni alik se mud votana. God: Söl ägivom obe näi at spikämis so blegülovikis ä lobediälikis, das äkanob givodön kuratiko vödi alik, si! silabi alik. Ägivom obe memäli levemo konfidoviki, dub kel vöd pelilöl u pereidöl pädakipon laidio, e fino nog fäg, ad suemön nentöbo binodi ninedik püka balatik."

Fümo i siso mens mödik ejonülons okis asä pükavanis e pükinolanis süperikis. Kanoy jonön ön tef balid datuvali Vpa: ‚Johann Martin Schleyer' († 1912 gustul 16), dö kel pämäniotos, das „estudom" bo pükis 88. Jenöfo in bukem omik lebuks pükik dö degtelats mödik pükas difik äposbinons! I eli ‚Ludwig Schütz' ün yel: 1940 tö ‚Frankfurt am Main' edeadöli eküpälükoy, kel ma sag ebejäfom ünü lif nolik lunik ä nentupik pükis difik plu 200, mani kelik äläramenoy, flanaü tat e privatan, aidönu jü deadam omik, ad tuvedön vödemis seledik, – ab jünu nonikan pükinolanas **espikom** jenöfo kleiliko e verätiko mödoti mödo gretikumi, ka degtelati plunätöfik pükas difik. Atos äbleibon pebüdakipön jünu te pro letälen ela ‚Mezzofanti' plödakösömiko zilika e lä atos ai ko neflagiäl nobikün äbitiköla. ■

* **Püks, kels no äkanons padientifükön:**

Cilänapük, gaal, geet, Kalifornänapük, Lilüränapük, Mäxikänapük, Peruvänapük, Langolänapük.

* **Dots dabinons tefü:**

kaldey, tsyin (sotül kinik tsyina-li?), Valagänapük, dialeg in topäd di ‚Pegu', ruten.

• Ba ans reidanas sevons-la plu •

Tuvedots krodaräta su pad: 16: **Horitätiko** - 1. sikloped, 5. läs, 6. rulät, 8. demokrat. **Penditiko** - 1. säbrad, 2. kual, 3. pül, 4. däsärt, 7. tök.

SEVÄDAN VÖNÄDIK

Brekot kapita se ‚Camera Obscura' (1839), in kel pakonos, viovamik äbinos, e viofagik.

‚Een Oude Kennis' fa ‚Hildebrand' (magälanem ela ‚Nicolaas Beets').
Petradutöl se Nedänapük fa ‚Arie de Jong.

Äbinos poszedel filamahitik fridela in zif Nedänik semik; äbinos so hitik e so filik, das spärs su nuf äcavons: bos, kelos nämätü spikamamod Nedänik äbinon hit gretikün, keli kanoy fomälon. Sol äsvieton nenmiseriko ini süts ed älokon nidülölo su pavastons sekü säg pipuinädöls.

In süts ut, kels äzugons äl sulüd, e kels kludo no älabons jadaflani, ädäsperükon jenöfo beigolanis. Lumans, kels äzispatoms ko smalaplöms e vinabüns, ädekluinoms tü pülatimils valik flomis oka me lebavets linumik oksik.

Lodotipolans, kels voto kösömoms ad lägön ön säjäfälikam vatiälik limedis okas love stutöms ponas — jästäd, kele deboms is ed us in Nedän dani kodü nem stimöl: „baliekluivers" (= stutömituetans) — äseatoms len söpajol foloveiko etenikölo su kubits okas ko skal labü böridamilig pla gein näi oks.

Masonans pö vobod, eseadöls* futü bumaskaf su bem ko kubits oksik su kiens e ko nams tel oksik bovüli gretik ezügleipöls, äbladoms love tied oksik ga telna so lunüpiko, äsä äkösömoms, e kludo küpädiküno ä stunükölo lunüpiko.

Jidünans ädunetöl äkanofs töbo föfiotränön love süt cilis, kels ikegolons ön spel ad getön zuo plömi u figi lä pitatedülan, ed änotodofs beigolölo keliedi vemik ä zadiki kol jiklinükans, kels ko logods flamädik e ko bonäts dis cün pilivüköls äklinükofs süti.

Nek äbinon takedik, pläs is ed us bäldan balik, kel ko neitabonät blövik suik, ko pantufs blägik lenik, e ko lögs su pärunülabamil okik petenüköls, äseadom äd äsmökom pipi, komü matiol e balsamin, fredöl dö „del stoma vönädatimik".

Pö stomastad somik laboy vo keliedi tu nemödiki kol mens bigik. Binos veratik, das suvo süükons pö ol senäli vama e teafa, ebo ven ol me tak e taked ekanol ze sufidön hiti, dub kömön bladölo ed ai dönu bladölo lä ol, e dub jonülön klieni nedamütovik ad livükön kravati okas, du lülogons oli me logs esvolöl; ab binos i veratik, das jafäbs at sufons vemiko.

O mans bigik e voms bigik talaglöpa at! va ols ün yels lätik nog ekanols logön kienis e futis olsikis, u va emutols yilädön ya lunüpiko lelogami läbüköl yegas at; igo if alseiman volanefa kofonöv-la bigi olas, pinädi olas, veti olas: in blöt ela ‚Hildebrand' lad keliedöl ai pebon pro ols.

Bevü pösods pinädik timas lätik söl: ‚Mr. Hendrik Johannes Bruis'** ädigädom ad labön, do no pladi balid, ga i pladi. Äbinom balan privilegäbas et, tefü kelans neföro dalos jenön, das koskömons sevädani vemo vönädiki, nendas vöd balid atana lü ons binon: „Kio evedol bigik!" du alan, kel dü vigs tel no elabon läbi ad lelogön logodis onsik, temunon ones, das **dönu** evedons bigikums.

Äbinom balan läbikanas et, kels dub vinegs mil röletanas oksik, küpons das, ma nilud vemik atanas, odeadons sekü paopläg, e kels too pastigädons fa natäl okas, ad dunön, ad fidön ed ad drinön utosi valik, kelos vero binon dämik, kelos bigükumon, kelos kodon gästioni, e kelos pö mods mögik valik vemükon bludasirkülami. Äbinom balan läbikanas, kels, ven labons dub pinäd oksik hitüpo senäli vama, i labons ed ün nifüp ed ün hitüp senäli vama dub zun, fäkädäl e fäkädikam.

Söl: ‚Mr. Hendrik Johannes Bruis' ämufom in poszedel fridelik filamahitik löpo pebepenöl ze tü düp lulid vegü bal sütas zifa, keli no enemob, ed atosi ädunom, ädemölo hiti dela e magedi oka, mödo tu vifiko. Äkipom in bal namas häti oka, ed in votik pokasärvätüli sadinik yelovik oka sa bambudastaf okik labü gnob viorik glöpöfik, gnobi kelik äjoikom pö naeds mödik dub jästam neskilik ta kap oka, ven ävilom gebön pokasärvätüli.

Pödü om äbunülom sütahipul smalik, kel äpolom plöguni mana love brad e sakädi oma in nam, nen hät u luhät su kap, piklotöl me yäk blövik labü flab blägik in kubitatop bala slivas e flab gedik in votik, e kela knop balid (binü bom blägik) päfimükon medü knopahog folid, du knop telid (binü läten), kel binon su plad folida, pädamüton fa knopahog mälid. Älabom läbi ad no labön stogis len ok ün hitüpatim vamik et, soäsä äbinos küpovik nilü nügolöp boadajukas oka e zuo nog is ed us.

„Benö! kitopo dom täno binon-li? O hipul! kitopo täno binon-li?" söl: ‚Mr. Hendrik Johannes Bruis' äsäkom nesufädiko.

„Dom balid et labü pärunül platik et," hipul ägespikom, „yan telid de selidöp svinibecöpana; näi dom, kö spionalokils et föfobinons."

„Gudö! gudö! gudö!" söl: ‚Mr. H. J. Bruis' äsagom. ■

\- - - - -

* eseadöls → seadöls [ud: okis eseidöls]. Jinos, das el Arie de Jong ätradutom notodoti at boso tu vödiko se Nedänapük (‚neergezeten').

** Titul: *‚Mr.'* in nem ela ‚H. J. Bruis' binon: *‚Meester'*, kel malon eli *‚meester in de rechten'* (Nedänapükik) = dokan gitava.

II:15:2017

Flap storditöl luta flifik (2)

Atos val äbinon. “Bisarö!” ätikom. Sita-nüdranans äflagons nosi, no äflagedons livioremamoni. Pro kis üfo itöbidons-li so vemo, das iblinons omi isio? No äkanom suemön osi.

Suno äprimom ad senälön neplidi. Suetatofs äsüikons su flom e brads oma, e jit omik äluimikon dub suetam. No äkösömom ad sufidön hiti. Kösömiko äblibom in züäd pelutitölatöl dü del lölik: lomo, in tood ed in bür, keli no igo älüvom demü fided.

Näsäks, ba petirädöls fa suet omik, äbrumons zü kap omik ed ätiskänons omi. Äjekom, ven pab süpo, no pespetölo ädoseidon oki sui jot omik. Nekom bürablimotas brumöl, telefonömas tonöl, pösodas me klavems u parats votik vobölas, äbinon tio dolik kopiko, äsva bos mu veütik ädefon pö om.

Ebo ven iprimom ad dredön, das öfätükoy omi is laidüpio, ägetom nuni pö telefonöm omik: LEKÄL FINON – FÖVOLÖS VEGAMI OLIK !

“Lekäl-li?” ästunom. Dö kis äspikons-li? Kis äbinon-li desin tefü atos valik? Ägegolom ini tood omik, e yan ämaifikon. Ädalogom kontrolaskrini, kel ad sädredikam omik nu äjonon zeili pebüolonöl. Pos brefüp dönu äbinom su veg lü cifabür ela ‘Cyborganix’.

Älükömom usio tü zedel, ed äzunom demü per dela lafik. Sunädo ätelefonom cifi sefadiläda, äsagom ome, das ibinom viktim ed äbüadom nätükami e nulükami lölikis sefasitas valik in bumot ed in tood e lom oka. Id äbüadom vestigi diseinü dientifükam utanas, kels inüdranons ini sits. Öpelons suämi vemik sekü midun mubapik oksik.

No äsenälom faemi, klu äsäbonedom fidedi. Zuo nu äpödabinom tefü vobadisin omik, ed ämutom vobön vemiko ad sädämükön timi peperöl. Ab no äkanom leküpälön ad vob okik. Ön mod seimik züäd lesevädik büra omik no plu äbinon plitöfik. Äzilogom ad dientifükön kodi.

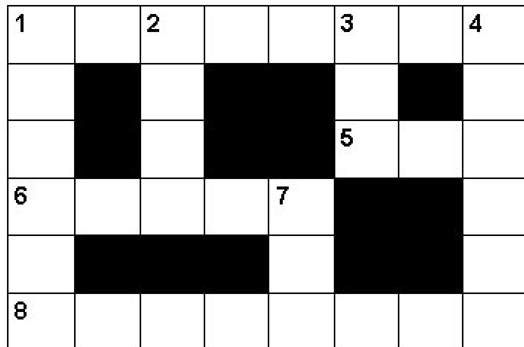
Ekö! fümo utos äbinon, keli älogom de bürafenäts omik in tead löpikün bumota: lefogs in sil so fagio teniköls, äsä äkanoy logön. Atos ämemükon omi tu vemo dö belifot mu neplitik oma. Ägeblinon memotis dö hit, dö noided bledas in vienil, dö näsäks böladik e dö pab seadik et, dö höl nencinik et, dö vagöp, ini kel piblinom; ini nat, u “lifi jenöfik”, äsä lienetilans at inemons osi.

“Jalusidis doniö!” äbüdom, e sit me vög pastiröl älobedon sunädo. Denu öblebükom jalusidis laido pedonükölis. Öplitos omi ad ösoelikön de jeikot plödo lüköl, ed atos ömögükon omi ad geikön ad vobajenäds kösömik oma.

Ün del et el ‘Paul Bloomfield’ ävobom jü tim latik, e päveigom lomio fa skilatood oka – ko sefablimots vemikum – nen tups seimik. Äsäditretülom ed äspelom, das neföro ömutom sufön dönu lenaudodis somik. ■

KRODAVÖDARÄT

fa kadäman: ‚Igor Wasilewski’

HORITÄTIKO

1. Buk gretik, kel ninädon pluuneplu nunis valik dö vol.
5. Sio no plu, ab güo.
6. Pled in pledöp, kö kanoy gaenön u fepledön.
8. Reigasit, in kel nämädi labon pöp.

PENDITIKO

1. Nim vietik ä blägik.
2. Lifon in mel, binädon me tio lölöfiko vat, prüdö! ven kontagol oni.
3. Bos leno veütik.
4. Sab valöpo, sio soafoy us.
7. Givol eke bosi, ab getol votikosi plao.

[Tefü tuvedots krodaräta at, logolös padi: 12!]

Koräkots tefü gased yanula

Reidan küpälik etuvom pökis anik in gased yanula, efe in aeged do kardinan: Mezzofanti.

Pad: 2, kedet: 7 donao:
… kels, äsä ettimo, pöjut rodanas äkodedon, pidränons … →
… kels, äsä ettimo pöjut rodanas äkodedon, pidränons …

Pad ot, kedet: 5 donao:
Ätefos Spanyäni, Gvatemänani … →
Ätefos Spanyänani, Gvatemänani …

Pad: 4, setem 1id:
kedets: 11,12 e 13 jü yelanüm: 1830 pökiko pedönuons.

Pad ot, setem 2id, kedet 3id:
sekü löp pro … → sekü löf pro …

Pad ot, setem lätik, kedet 6id:
… abel ‚Mezzofanti’… → … ab el ‚Mezzofanti’…